

EL PLANTEJAMENT EDUCATIU COM A SOLUCIÓ DEL PROBLEMA DE LA VIOLÈNCIA EN L'ESPORT

*Josep Palacios Aguilar,
Llicenciat en Educació Física,
Professor de Teoria de l'Educació Física
i Jocs aplicats a l'Educació Física,
INEF de Galícia.*

Introducció

“Les manifestacions violentes en espectacles multitudinaris i alguns esports constitueixen un antic i desafortunat fenomen.

Les batusses entre poblacions rivals, els bàndols entorn a equips o colors esportius, les agressions a àrbitres i, encara més, els insults i crits col·lectius, formen part de les manifestacions de masses i, en concret, de la realitat d'alguns esports...”.

(Introducció del Dictamen de la Co-

missió Especial del Senat que investiga la violència en els espectacles esportius, 1990).

En l'actualitat, el fenomen de la violència en l'esport no és quelcom esporàdic que es dona de manera espaiada en algun lloc o esdeveniment; ans al contrari, s'ha convertit en un fet habitual i constant. Avui dia, a ningú no estranya llegir al diari que un àrbitre ha resultat ferit quan intentava complir el seu deure, i molt menys estrany és escoltar com és insultat en qualsevol esdeveniment es-

portiu o mitjà informatiu del tipus que sigui (alguns atrevits, que moltes vegades són els entrenadors o directius, arriben a dir que s'ho havien merescut per fer-ho tan malament; no pensen, per suposat, que a ells no se'ls castiga d'aquesta manera quan alguna cosa els hi surt malament en els seus treballs i que, de ser així, posarien el crit al cel i ho denunciarien públicament i judicialment). Tampoc és estrany llegir que dos equips s'han embolicat en una batalla campal, on els cops de puny, puntades de peu i

altres "habilitats" extra esportives eren dominades pels esportistes millor que les pròpies de la seva especialitat. Finalment, encara que pugui semblar mentida, ja no estranya la notícia que relata la mort d'un determinat nombre de persones, conseqüència dels enfrontaments entre aficionats que assistien a un partit de futbol o un altre esport.

Per una altra part, a la televisió, quasi tots els caps de setmana, per no dir tots, es poden veure escenes de violència dins i fora del terreny de joc; s'arriba, inclús, a veure-les com a fet curiós, lògic i graciós. Si no es produeix aquesta violència física a què em refereixo, sí és fixa i persistent una altra forma de violència: la d'intencions, la verbal, que es basa en insults, amenaces i despropòsits, llavor infal·lible per fer esclatar l'altra.

Concepte

Quan parlo de violència en l'esport no voldria que se'm malinterpretés, per això aclareixo que no m'estic referint a l'agressivitat plantejada per Konrad Lorenz (1980) com a instint que tenen els homes i que, en certa manera, és una qualitat necessària. Em refereixo a la violència, la que causa diferents problemes, de tipus físic i psicològic, unes vegades amb conseqüències greus i unes altres, cada vegada més freqüents, de conseqüències irreparables. Aquesta ha estat definida perfectament en el Dictamen de la Comissió Especial del Senat que investiga aquest tema (1990):

"Pot denominar-se violència en general a qualsevol ús de la força (física o no) que atempti contra la Llei, el dret a la sobirania de la persona. En l'àmbit de l'esport la violència consisteix a la transgressió de les regles de l'esport per part dels qui el practiquen i a la violació de les normes cíviques de comportament social dels espectadors. La violència definida en aquests termes no s'ha de confondre amb la combativitat, qualitat indispensable de l'esport, ni tan sols amb l'agressivitat, entesa com a energia, força física, moral de victòria, esperit de lluita."

La violència: fenomen social, però no esportiu

És cert (i es pot exclamar: encara gràcies!) allò que escrivia Josep Maria Cagigal (1976):

"... el mateix cap de setmana que es produeix l'agressió d'un àrbitre o l'envaïment del camp, en qualsevol país hi ha hagut dotzenes de milers d'encontres esportius, amb els seus resultats, les alegries i decepcions dels seguidors, les mobilitzacions de poble a poble, els contactes humans, les cordials i amicals rivalitats."

I també és cert, com ell afirmava, que la primera constatació és que l'alarmant violència esportiva no és un resultat específic del fet esportiu, sinó una mostra espectacular de la violència del nostre temps. D'acord amb aquest plantejament de Cagigal es troba una de les consideracions inicials que serveixen d'introducció al "Conveni Europeu sobre la violència i irrupcions d'espectadors amb motiu de manifestacions esportives, especialment partits de futbol" (1985), on s'assenyala que "la violència és un fenomen social actual de gran envergadura, d'origens fonamentalment aliens a l'esport". Per una altra part, si es compara el volum de la violència en l'esport amb la que es dona en altres àmbits de la vida social, el resultat és encoratjador per als esportífils (Cagigal, 1976).

Ara bé, desgraciadament per a tots, sobretot per als molts nombrosos morts i ferits i les seves famílies i amics, la violència ha anat en imparable augment; ja no es tracta d'un acte d'agressió verbal o física a un àrbitre, per si suficientment condemnable, sinó que va més enllà, produint-se autèntiques batalles campals entre equips d'esportistes o entre els seus partidaris, o accions per part dels directius, aficionats, o fins i tot policies que, com ja ha succeït en alguns casos, porten moltes persones a la mort.

Curiosament, són molts encara els que creuen que, a grans trets, el món de l'esport no té una violència excessiva. Arribat a aquest punt sempre em pregunto el mateix, ¿on es fixen els que pensen d'aquesta manera? És evident que si es compara la violència de

l'esport amb la que pateixen els països en guerra, o amb la que resulta del terrorisme i la màfia, o amb la que es viu en determinades zones conflictives de les grans ciutats, es pot arribar a la conclusió que no hi ha "excessiva" violència en l'esport. D'allò que no s'adonen els que opinen així és que en l'esport no hauria d'existir la violència, ni poca, ni gens. És a dir, l'esport ben entès rebutja completament la violència i, encara que potser estranyi a molts, aquesta no és una de les seves característiques definitòries. És a dir, la violència en l'esport s'ha convertit en quelcom molt preocupant i que s'ha estès suficientment com perquè a l'apartat B (Exposició de Motius) d'un "Dictamen definitiu sobre vandalisme i violència en l'esport", elaborat en nom de la Comissió de Joventut, Cultura, Educació, Informació i Esport del Parlament Europeu (1987), que va tenir com a ponent la Sra. Larive Groenndal, s'afirmés que "la violència en totes les seves formes no és un fenomen nou, encara que està adquirint unes dimensions que no haurien de deixar indiferents les associacions esportives, les autoritats i els aficionats a l'esport. ...Difícilment es pot expressar en xifres l'augment de la violència, tractant-se, sobretot, d'un fenomen molt estès i polifacètic."

És clar que la violència en l'esport no procedeix d'ell en si, hi ha altres factors i interessos que la provoquen. Però també hem d'admetre que aquesta violència, tingui o no el seu origen en l'esport, està deixant molt fàcil el camí als seus detractors, està trencant els esquemes d'una de les activitats més plaents i completes que practica l'home; està allunyant-lo, en poques paraules, dels seus objectius que van ser sempre, en el seu origen, formatius i educatius.

El primer pas: admetre l'existència del problema

Si se'ns planteja el problema de la violència en l'esport i volem solucionar-lo de veritat, cal que reconeguem la seva existència, que l'acceptem com a fenomen habitual i l'entenguem com a greu problema que redueix l'esport a

uns paràmetres on no tenen cabuda els valors humans. Aquest és el primer pas per a la solució. La solució de qualsevol problema passa per admetre primer que aquest existeix. De no res serveix adaptar l'actitud de l'estructura, és més humà aixecar el cap i enfrontar-se directament amb el problema per trobar solucions.

En aquest sentit, va ser molt lloable la realització del Conveni Europeu sobre la violència en l'esport, abans mencionat (Estrasburg, 19 d'agost de 1985), ratificat per 17 països, entre els quals hi ha Espanya (que va ratificar el Conveni el 13 d'agost de 1987, dos anys després).

També és encomiable la tasca que ha desenvolupat i continua desenvolupant una Comissió Especial del Senat espanyol, creada per acord del Ple de la Càmera el 13 d'abril de 1988 i constituïda el 7 de juny del mateix any, que es va encarregar de la "Investigació de la violència en esports, amb especial referència al futbol" i que va estar treballant en el tema desde setembre de 1988 fins al maig de 1989, amb un total de 17 sessions de compareixences (58 hores de sessió) a les quals han assistit 57 experts, amb reunions preparatòries, audiències a empreses, reunions de treball amb experts policials, desplaçaments a estadis i enfrontaments per conèixer el problema "in situ" i la recollida de la documentació remesa per 15 països, Consell d'Europa, Parlament Europeu i la UNESCO. Com es pot apreciar, és un ampli treball d'investigació, que va tenir el seu reconeixement en constituir-se de nou la Comissió a l'actual legislatura, al Ple del Senat del dia 12 de desembre de 1989, amb el recolzament de tots els grups parlamentaris (178 vots a favor).

El següent pas: investigació de les causes

El següent pas seria estudiar a què es deguda la seva aparició, comprovar des d'un punt de vista científic quines són les causes i circumstàncies que motiven l'aparició de la violència, és a dir, com assenyalava García Ferrando (1985), estudiar les condi-

cions que propicien l'explosió d'actes d'agressivitat i violència durant la pràctica esportiva. Aquest, però, és un tema complicat que requeriria una anàlisi molt més profunda i amb mitjans més complets que no són a l'abast de tothom. De fet, hi ha poques investigacions científiques sobre el problema i totes coincideixen a afirmar les dificultats de coneixement per causa de la dispersió de les dades disponibles i, en conseqüència, la manca de resultats estadístics fiables (Dictamen de la Comissió Especial del Senat, 1990). Per aquests motius, aquest treball es limita a repassar algunes dades d'interès, a mencionar el motiu puntual que, en ocasions, va ser el provocador de veritables tragèdies, i a donar una visió particular de les possibles solucions d'aquest greu problema.

Hi ha autors, com L. Walgrave, que situen l'origen de la violència en l'esport al Regne Unit durant la dècada dels anys setanta, donant-ne dos factors com a principals causants:

- La crisi industrial, que va provocar un descens de les expectatives socials de segments importants de la població, creant la base de reclutament i traslladant cap als concerts de rock i els enfrontaments futbolístics les tradicionals trepes juvenils.
- La campanya contra la violència desenvolupada a Anglaterra amb motiu de la celebració dels campionats Mundials de Futbol de 1966, que va tenir un efecte invers, en publicar aquest fenomen que era atractiu per a nombrosos joves, en donar-los-hi l'oportunitat de cridar l'atenció, ésser coneguts i inclús aparèixer a la televisió.

Aquest fenomen, després, es contagiaria al continent europeu a través dels partits jugats per equips anglesos a Bèlgica, Holanda i Alemanya principalment.

La meua opinió difereix d'aquesta visió, ja que el problema ja existia abans de la dècada dels anys setanta, com ho demostren algunes de les dades que es faciliten a continuació.

Les esgarrifoses xifres

Voldria introduir les xifres que as-

senyalaré a continuació dient, una vegada més, que no és l'esport el que genera la violència i els problemes que aquesta comporta. És, millor, l'ampli ventall d'interessos creat al voltant de l'esport el responsable directe d'aquesta violència. L'esport crea espectacle i amb aquest es desapareix, fins al punt de transcendir els meraments individuals, comercials, econòmics i socials -ja per si prou significatius-, arribant a interessos polítics locals, nacionals i internacionals. Aquests, i no l'esport, són els que provoquen passions irracionals que es solen descontrolar i tenen com a conseqüència irremeiable la violència i les seves lamentables conseqüències.

Reforçant més aquesta idea, cal recordar que moltes vegades les escenes violentes es produeixen abans del començament de l'espectacle esportiu. Són freqüents les ocasions en què abans de l'inici del partit s'insulta l'àrbitre (que encara no ha començat el seu treball i no es sap si ho farà bé o malament), o es tiren pots o monedes als jugadors de l'equip contrari, o, com va passar a Heysel, els partidaris s'esbatussen fins a límits tràgics (inclús abans que els jugadors sortissin al camp de joc).

És a dir, no és l'esport el culpable, ni tan sols el futbol (esport espectacle rei per excel·lència). En aquest sentit, el jugador de futbol Antonio Cabrini, defensor internacional italià, que va jugar amb la Juventus de Torí contra el Liverpool al tristament famós partit a l'estadi Heysel, es manifestava a una entrevista dient que "és molt complicat el combat contra la violència en l'esport, perquè la major part d'aquesta batalla no depèn del futbol" (13 de novembre de 1988).

Així és, i desgraciadament per a aquest esport, les pitjors tragèdies que han succeït a l'entorn de l'esport han estat relacionades amb ell, com ho demostren les xifres, dades i esdeveniments que es relacionen a continuació. Les circumstàncies que van ocasionar les tragèdies són diverses, però es podrien resumir en les següents, que algunes vegades es donen conjuntament:

- enfrontaments entre seguidors.

- problemes en les instal·lacions.
- inadequat control i organització del públic.

Finalment, resta per assenyalar que, encara que expressar la violència en nombre de morts i ferits és tan absurd com macabre, potser serveixi per conscienciar, a aquells que encara no ho estan, de l'existència d'un gravíssim problema que es denomina *violència en l'esport* i de l'efectiva i patent mostra dels perills que es corren si no es soluciona tot això de manera definitiva.

Els números

Directament relacionats amb manifestacions violentes

- 1920
 - Partit internacional: Espanya-Suècia.
Enfrontaments entre jugadors.
Resultat: 7 jugadors ferits.
- 1946
 - Partit de Lliga: Bolton Wanderers-Stoke City.
Estadi Burden Park (Bolton, Anglaterra).
Baralles multitudinàries entre "hooligans".
Resultat: 44 morts i 500 ferits.
- 1964
 - Partit per a la classificació dels Jocs Olímpics de Tòquio: Perú-Argentina.
Estadi Nacional de Lima (Perú).
S'anul·la un gol a la selecció del Perú i s'originen baralles multitudinàries i incidents que porten la policia a llançar gasos lacrimògens contra la multitud, provocant la fugida dels espectadors que es van trobar atrapats contra les portes d'accés a l'estadi. El succés va originar nous i nombrosos incidents que van obligar, inclús, a declarar l'estat d'excepció durant 30 dies a tot el Perú.
Resultat: 301 morts i 55 ferits.
¿Rècord esportiu de morts!?
- 1967
 - Partit de Lliga: Kayseri-Silvas Sport.
Estadi de Kayseri (Turquia).
S'anul·la un gol i es produeix una autèntica batalla campal entre els partidaris, ocasionant pànic entre

els espectadors que intenten escapar.

Resultats: 50 morts i 600 ferits (segons versions extraoficials van ser 140 morts).

- 1968
 - Partit de Lliga: River Plate-Boca Juniors.
Estadi del River Plate (Buenos Aires, Argentina).
Enfrontaments i baralles multitudinàries entre partidaris a la fi del partit.
Resultat: 73 morts i 113 ferits.
- 1969
 - Partit internacional: El Salvador-Hondures.
Estadi de Mèxic (Mèxic).
El resultat del partit (4-3 a favor d'El Salvador) va ocasionar una violació de la frontera d'El Salvador per part de ciutadans d'Hondures.
Resultat: l'anomenada "guerra del futbol", d'una setmana de durada, amb atacs militars entre els dos països, desconeixent-se la xifra exacta de morts i ferits, encara que es calculen en més de 1.000 morts.
- 1971
 - Partit de Lliga: Rangers-Cèltic.
Estadi Ibrox Park (Glasgow, Escòcia).
Com a conseqüència d'agressions mútues es produeixen desplaçaments de masses que donen lloc a l'enderrocament d'una tanca protectora. Una altra versió afirma que cents d'afecionats van coincidir a les portes d'accés a l'estadi, uns intentant sortir i els altres tractant d'entrar, per un gol marcat en els últims minuts.
Resultat: 66 morts i 150 ferits.
- 1982
 - Estadi Pascual Guerrero (Cali, Colòmbia).
Un grup de seguidors beguts orenen damunt dels espectadors de la grada inferior i provoquen la fugida del públic.
Resultat: 22 morts i 100 ferits.
- 1985
 - Maig, "el mes tràgic".
 - Partit de Lliga de la tercera divisió anglesa.
Estadi del Bradford City (Anglaterra).

Sense saber-se amb exactitud els motius, s'origina un foc a la tribuna principal de l'estadi.

Resultat: 55 morts i més de 200 ferits.

- Final de la Copa d'Europa: Liverpool-Juventus de Torí.
Estadi Heysel (Brusel·les, Bèlgica).
Els "hooligans" del club anglès salten la tanca que separa els seguidors del terreny de joc i es produeixen diversos enfrontaments amb barres, arma blanca i inclús pistoles. Això ocasiona una fugida humana que aixafa un gran nombre d'afecionats contra el mur i les tanques.
Resultat: 39 morts i cents de ferits.
- Partit de Lliga: Independiente-Boca Juniors (Argentina).
Enfrontaments entre seguidors.
Resultat: 1 mort i nombrosos ferits.
- 1989
 - Semifinal de la Copa: Liverpool-Nottingham Forest.
Estadi Hillborough (Sheffield, Anglaterra).
Tot just començat el partit, un grup nombrós de seguidors incontrolats va forçar una de les portes de l'estadi i va envair les grades, fet que va produir l'aplastament de gent contra els murs i les tanques.
Resultat: 95 morts i 200 ferits.
 - Partit de Copa d'Europa: Ajax-Viena (Holanda).
Afecionats llancen barres metàl·liques al camp.
Resultat: el porter del Viena resulta ferit.
 - Partit de Lliga: Ajax-Feyernoord (Holanda).
Es llancen dues bombes de fabricació casolana.
Resultat: 19 ferits, 4 de greus.
 - Partit de Lliga: Lazio-Bergamo (Itàlia).
Baralles entre "tifossi".
Resultat: 6 ferits.
 - Partit de Lliga: Amèrica de Cali-Independientes de Medellín (Colòmbia).
Els seguidors no van estar d'acord amb el resultat del partit.
Resultat: mor assassinat un jutge de línia.

Relacionats amb problemes a les instal·lacions o inadequat control i organització

- 1920
 - Partit Internacional: Escòcia-Anglaterra.
Estadi d'Ibrox Park (Glasgow, Escòcia).
S'esfondra una tribuna.
Resultat: 50 morts i 500 ferits.
- 1969
 - Camp del Bikavu (Congo).
Un descontrolat grup de seguidors intenta entrar a l'estadi.
Resultat: 27 morts i 52 ferits.
- 1974
 - Estadi Zamalek (El Caire, Egipte).
S'esfondra una graderia, conseqüència d'haver entrat més públic del permès.
Resultat: 48 morts i 50 ferits.
- 1981
 - Partit de Lliga: Deportes Tolima-Deportivo Cali.
Estadi de Cali (Colòmbia).
Resultat: 18 morts i 45 ferits.
- 1982
 - Partit de la Copa de la UEFA: Spartak de Moscou-Haarlem.
Estadi Lenin (Moscou, URSS).
Les portes tancades d'una de les sortides causen aixafaments i asfíxies.
Resultat: 68 morts i cents de ferits. Altres versions parlen de 500 possibles morts.
- 1985
 - Partit de Lliga: Birmingham-Leeds.
S'esfondra una paret.
Resultat: 1 mort i diversos ferits.
 - Partit de Lliga: Universitat de Mèxic-Amèrica.
Estadi del Universitat de Mèxic (Mèxic).
S'ensorra un túnel de l'estadi, on hi havia 20.000 espectadors més del que permetia la seva capacitat.
Resultat: 10 morts i nombrosos ferits.
- 1988
 - Partit Internacional: Líbia-Malta.
Estadi de Trípoli (Líbia).
S'esfondra una tribuna.
Resultat: 20 morts i nombrosos ferits.
 - Partit: Katmandú-Bangla Desh.
Estadi de Katmandú (Nepal).
Es produeix una forta granissada-que provoca el pànic dels especta-

dors. En fugir es troben les portes tancades i vigilades per la policia, que es va negar a obrir-les sense permís dels superiors.
Resultat: 95 morts i 300 ferits.

- 1989
 - Partit de classificació del Mundial de Futbol 1990: Nigèria-Angola (Lagos, Nigèria).
Excés de públic a les grades.
Resultat: 5 morts.

Aquests esdeveniments han causat un total de morts que supera àmpliament la xifra de 1.000, i 3.000 ferits, sense comptar les víctimes de la tristament famosa "guerra del futbol" entre El Salvador i Hondures.

Les xifres a Espanya

A Espanya, degut a la sort, però també degut a que aquest fenomen no està encara completament assentat, la violència en els esdeveniments esportius és infinitament menor, almenys en les seves conseqüències. No deixa, però, de ser preocupant si recordem successos com els següents, on s'observa un creixement progressiu.

- 25 d'abril de 1985
Partit de Lliga: Cadis-Castelló.
Es llancen bengales entre els espectadors.
Resultat: mort d'un espectador.
- 30 de juliol de 1985
Final de Copa: Atlètic de Madrid-Athlètic de Bilbao.
La policia va haver d'intervenir per impedir que nombrosos aficionats trenquessin les tanques del camp.
Resultat: 40 ferits.
- 9 d'abril de 1986
Semifinal de Copa: Athlètic de Bilbao-Barcelona.
Resultat: 22 detinguts en els disturbis, en què van resultar ferits 4 policies i dotzenes de seguidors.
- 12 d'octubre de 1986
Partit de Lliga: Barcelona-Espanyol.
Diversos incidents entre seguidors dels dos equips.
Resultat: 29 ferits.
- 2 de març de 1986
Partit de Lliga: Hèrcules-Reial Madrid.

Incidents ocasionats pels "ultres"
Resultat: diversos detinguts.

- 7 de juny de 1987
Partit de Lliga: Deportivo-Celta.
Enfrontaments entre els diferents seguidors.
Resultat: 17 ferits.
- 31 d'octubre de 1987
Partit de Lliga: Espanyol-Saragossa.
Agressions al porter visitant i a l'equip arbitral.
Resultat: els agredits resulten ferits i es deté a un provocador.
- 11 de novembre de 1987
Partit de Copa: Sestao-Reial Madrid.
Un espectador llança una ampolla al jugador del Reial Madrid Hugo Sánchez.
Resultat: talls al cap del jugador. Es deté l'agressor. L'acció va ser qualificada de falta lleu pel jutge.
- 16 de novembre de 1987
Partit de bàsquet: TDK-Reial Madrid.
Resultat: diversos actes de violència per part del públic.
- 17 de febrer de 1988
Barcelona: agressions a un tècnic, un àrbitre i un línier.
- 24 de febrer de 1988
Partit de Lliga: Betis-Athlètic de Madrid.
Resultat: pràctiques de vandalisme pels carrers de Sevilla després de l'enfrontament esportiu.
- 14 d'abril de 1988
Partit d'handbol: els jugadors i l'entrenador de l'equip d'handbol del F.C. Barcelona agredeixen un espectador.
- 16 d'abril de 1988
Partit de Lliga: Reial Societat-Reial Madrid.
Resultat: un jugador del Reial Madrid (Michel) és copejat amb una ampolla.
- 16 de maig de 1988
Partit de Lliga: Athlètic de Madrid-Athlètic de Bilbao.
Resultat: un grup de seguidors apunyalen un policia al voltant de l'estadi Vicente Calderón.
- 13 de setembre de 1988
Partit de Lliga: Sporting de Gijón-Reial Madrid.
Abans del partit es produeixen

diversos actes de violència que causen ferits, un dels quals de gravetat i nombroses detencions d'“ultres”.

A Espanya, agafant un període concret de temps, des de l'1 de setembre al 30 de novembre de 1989, i els escenaris corresponents als enfrontaments de primera i segona divisió nacional en partits de futbol de Lliga i Copa, segons informacions facilitades per la R.F.E.F. a la Comissió Especial del Senat, hi ha hagut incidents a 32 partits d'una totalitat de 327. En la majoria d'ocasions s'ha tractat de llançament d'ampolles, pots, coixinets, monedes o fruita, i en algun cas objectes de ferro, per ara sense conseqüències físiques importants, a àrbitres, jutges de línia i jugadors. Aquests actes es deuen a actituds violentes i incontrolades de sectors del públic assistent.

Però la violència a què m'estic referint en aquest estudi no es limita tan sols a les xifres assenyalades; a aquestes caldria afegir-hi les nombroses ocasions en què no són comptabilitzats actes com els següents:

- lesions dels àrbitres, causades per les agressions físiques de jugadors o espectadors, que es produeixen abans, durant i després dels enfrontaments esportius. S'ha convertit en un costum llançar pots, pedres, coixinets i monedes als àrbitres.
- agressions verbals als àrbitres (insults de tots tipus), ja constants i que arriben a convertir-se en quelcom tan normal com una salutació.
- nombroses lesions d'esportistes causades pel llançament d'objectes per part dels espectadors, així com insults als entrenadors i jugadors de l'equip contrari.
- baralles entre jugadors dels dos equips que s'enfronten durant el partit.
- lesions, algunes de gravetat, provocades per accions violentes dels esportistes en el terreny de joc.
- lesions i ferides de diferent consideració fetes a les forces de l'ordre públic quan intenten complir el seu deure controlant la violència dels seguidors.
- conseqüències de les baralles entre partidaris abans, durant i després dels partits, que no es comptabilitzen oficialment.
- destroces que causen els afeccionats

abans i després dels partits a la ciutat on es celebren.

- in comptables baralles i discussions límit que es produeixen entre coneguts, companys o amics degut a un motiu tan absurd com ser afeccionats d'equips diferents.

És cert, i molts ho afirmen, que la major part d'aquests actes de violència passen al futbol. Però també ho és que els problemes no es redueixen a aquest esport, com ho confirma la investigació del professor Castro Moral, “Violència en l'esport de competició: Espanya 1975-1985”, citat al dictamen de la Comissió Especial del Senat, 1990, que recull un conjunt de fets violents, en nombre de 6.011 incidents distribuïts entre quatre pràctiques esportives diferents: bàsquet, handbol, futbol i hoquei:

- Futbol: 5.362
- Bàsquet: 499
- Handbol: 124
- Hoquei: 26

Podríem continuar afegint fets i dades, però és ja més que suficient per poder-nos preguntar:

És un fenomen esporàdic la violència en l'esport?

S'ha solucionat aquest problema?

La resposta, per la meua part, és molt clara i contundent: No.

I la solució és responsabilitat de tots.

“Apedaçaments”: les mesures preventives i la repressió

“La diferència entre què fem i què seríem capaços de fer bastaria per solucionar la major part dels problemes del món.” (Gandhi).

Aquesta cita resumeix de manera exacta allò que passa en el món de l'esport amb el tema de la violència. Si s'intentés realment anar més enllà del que es fa per intentar solucionar el problema, i aconseguir fer allò de què realment som capaços per tal d'erradicar-lo, hi hauria una solució. Però, com podem comprovar fàcilment, això no és així. Fins ara, les solucions que es plantegen són el que jo denomino “apedaçaments”, que no solucions sinó mesures puntuals, a vegades a mig, altres a curt, inclús altres a immediat termini, amb les que s'intenta, ja que no sempre s'aconse-

gueix, tallar de manera momentània el problema. Si parlem de solucions, aquestes sols es poden assenyalar a llarg termini. El contrari seria enganyar-se.

Les mesures que es solen utilitzar per tallar de forma provisional aquest problema es poden resumir en dues paraules: prevenció i repressió. Algunes vegades, fins i tot, poden resumir-se en una sola paraula: coerció. No crec, personalment, massa en la seva eficàcia, doncs són les usades des de sempre i, com veiem, no han aconseguit resultats afalagadors. En alguns països, com ara la Gran Bretanya, aquestes mesures ja han estat preses des de fa molt temps i, com podem molt bé apreciar, sense resultats de cap tipus.

L'aplicació de mesures de tipus preventiu, encara que són les menys dolentes, sol fer-se massa tard i quasi mai amb plantejaments correctes i vàlids per a totes les situacions; quant a la pràctica de mesures repressives, és habitual que no es controli i constantment es dona peu a posicions de rebuig, negatives i contràries fins a l'extremisme.

La solució, per tant, no passa per col·locar més tanques o reixats -moltes vegades les causes directes de les morts-, ni afegir més foses de separació, ni portar més policies i cavalls i mitjans antidisturbis. Aquestes són mesures que no solucionen de manera definitiva el problema, tan sols el dissimulen en algunes ocasions, incrementant-lo en altres.

D'igual manera, la solució no està en la repressió, la violència no s'acaba amb més violència; ans al contrari, aquesta mesura pot fer que encara augmenti més. De no ser així, la violència ja hauria d'haver desaparegut completament de l'esport fa molt temps, doncs s'ha intentat eliminar-la amb aquest tipus de mesures des de la seva aparició i des de molts diferents fronts: federatius, judicials, policials, polítics, etc.; també hauria desaparegut de la humanitat, doncs les guerres, els exterminis i les condemnes a mort han estat i són molt freqüents en la història.

Ben segur, no estic plantejant eliminar de cop aquestes mesures, tan de bo es pogués! Sense elles la violència

bo es pogués! Sense elles la violència s'estendria més en segons quins casos, produint encara conseqüències més greus que les que hi ha amb la seva aplicació. El que intento demostrar és que no són la solució final al problema plantejat, ni tan sols que siguin les millors mesures en tots els casos.

Al punt 5 de la part A (Proposta de Resolució) del "Dictamen definitiu sobre vandalisme i violència en l'esport" elaborat en nom de la Comissió de Joventut, Cultura, Educació, Informació i Esport del Parlament Europeu, ja mencionat abans, es desitjava que "juntament amb l'enfocament repressiu de la violència en l'esport, s'exerceixi a l'ensenyament i educació una política social preventiva enfocada a infundir un rebuig cap a la violència per part del joves". Per la seva part, el Dictamen de la Comissió Especial del Senat (1990) assenyalava que "la lluita contra la violència, com a qualsevol altre àmbit de la vida social, resulta difícil, ha de ser multidimensional i no pot limitar-se ni fonamentar-se tan sols en la repressió."

Quant al meu punt de vista, sempre he pensat que l'única solució, a curt, mig i llarg termini, està en l'educació, en el respecte a les persones, en la posada en pràctica del malmès i passat de moda "esperit esportiu", "fair play" o simplement "actitud esportiva", amb què sempre s'han definit els gestos de companyonia, honradesa, etc.

La solució: educació

Sí, la via més important, potser l'única via, que porti a la solució de la violència en l'esport passa per l'educació. Quan tracto aquest tema sempre faig el mateix plantejament: per solucionar el problema de la violència en l'esport hi ha tres vies: la primera és l'educació, la segona és l'educació, i la tercera és l'educació.

Admeto que és una solució a llarg termini, difícil d'assolir si no es posen els mitjans necessaris, però imprescindible si volem acabar amb el problema. Aquesta educació es posaria en marxa des de diferents perspectives i en diferents mitjans, sempre

comptant amb un recolzament institucional, a nivell local, autonòmic i estatal, i amb un recolzament privat, de clubs i associacions esportives. Aquest plantejament coincideix amb les consideracions inicials del "Conveni Europeu sobre la violència en l'esport" ja citat, que destaca la important contribució que per a la comprensió internacional suposa l'esport, manifestant que "tant les autoritats públiques com les organitzacions esportives independents tenen responsabilitats diferents però complementàries en la lluita contra la violència".

La via educativa, per tant, es posaria en marxa des de tres àmbits diferents:

- centres educatius
- mitjans de comunicació i informació
- cada persona a nivell individual i col·lectiu.

En els centres educatius

Considerant com a tals des dels col·legis d'EGB i BUP fins la Universitat, passant pels centres d'esplai i oci, àdhuc centres laborals. En tots ells s'hauria de tractar el tema de la violència en l'esport a través de conferències, xerrades-col·loqui, seminaris, etc., dirigits per educadors i persones amb prestigi en el món esportiu.

En relació amb aquesta perspectiva hi ha el tema de l'exemple, "predicar amb l'exemple" és l'acció de més èxit: els professionals de l'esport, i per suposat de l'educació física, tenim l'obligació de ser els primers a rebutjar la violència i conservar sempre conductes allunyades del comportament incorrecte. En parlar de professionals de l'esport i de l'educació física no em refereixo de manera exclusiva als llicenciats en Educació Física, incloc també els entrenadors, els directius i els mateixos esportistes, que en més ocasions de les que s'adonen són els que enardeixen els ànims del públic, incitant-lo a conductes violentes. En aquest sentit, estic convençut que si educadors, entrenadors, directius i esportistes es prenguessin seriosament de predicar amb l'exemple aconseguirien resultats mil vegades més positius que totes les tanques i foses juntes de tots els camps d'esports del món. Un exemple del que dic es va viure a l'estadi de Heysel,

on els seguidors italians sols es van calmar quan van parlar amb els jugadors del seu equip i aquests els van demanar que no fessin més actes delictius després de la provocació i el desastre causat pels seguidors de l'equip anglès.

És necessari reconèixer que moltes vegades l'ambient de tensió i predisposició violenta entre partidaris s'agreuja i es desborda per manifestacions que dies anteriors han fet jugadors, entrenadors i directius; així ho manifesta, almenys, el Dictamen de la Comissió Especial del Senat (1990), quan afirma que entre les causes de la violència en l'esport hi ha les declaracions d'entrenadors, jugadors i dirigents "que caldegen" l'ambient, arribant, en ocasions, a manifestar-se com a víctimes o venjadors, en un clima clarament bèl·lic.

Sols amb repassar per damunt la premsa esportiva diària ens adonem que aquestes manifestacions arriben a convertir-se en amenaces, insults i autèntics duels, que es produeixen al camp i a les grades. Per això és tan important que els més directes protagonistes de l'esport assumeixin la seva responsabilitat en el tema i canviïn d'actitud, adquirint i duent a terme una correcta educació que es manifesti en les seves declaracions.

Aquest assumpte no és estrany plantejar-lo quan tres dels quatre presidents dels clubs de futbol més importants d'Espanya no van acudir a una citació de la Comissió Especial del Senat que investigava la violència en els espectacles esportius, aspecte que demostra -encara que posteriorment acudissin a la citació següent-, no sols una falta total de cortesia envers una de les més altes instàncies oficials de la democràcia al nostre país, sinó també una total despreocupació per un problema que, inclús, pot girar-se en contra seu, com ja està succeint.

La important tasca de l'educació física

En aquest apartat m'agradaria fer especial menció de la tasca que poden fer els docents de l'Educació Física i l'Esport, que representa, potser, la més important dins la solució que he plantejat. Personalment considero que el treball dels professionals de l'Edu-

cació Física és la base fonamental per acabar amb els problemes de la violència, ja que tenen un major i més directe camp per aplicar la solució; és a dir, la seva activitat laboral es basa en el contacte amb alumnes de totes les edats, amb esportistes de tots els nivells i amb activitats esportives de tota mena. Són ells, principalment, que estan educant físicament i esportiva a aquells que seran esportistes destacats, dirigents polítics o esportius, àrbitres i espectadors d'espectacles esportius, els qui poden dur a terme la bona orientació pedagògico-esportiva en què descansa, segons García Ferrando (1985), la possibilitat que no hi hagi l'aparició d'actes violents.

"Efectivament, si els esportistes aprenen des del començament a respectar les regles del joc i entenen l'esport com una activitat expansiva i lúdica i no com una revenja de les contrarietats de la vida quotidiana, es reduirà amb tota seguretat la transferència de l'increment de l'agressivitat -que resulta quasi inevitable- a actes violents, ja que l'acte esportiu pot, per si mateix, diluir l'agressivitat, sense necessitat que apareguin els comportaments obertament violents".

Per tant, haurien de ser els professors d'Educació Física els qui, de manera especial, incidissin en la lluita contra la violència en l'esport. El que passa és que, malauradament, unes vegades -moltes- no se'ls recolza prou, i altres són ells que no ho tenen clar.

En aquest apartat m'agradaria, una vegada més, fer referència al Dictamen definitiu sobre vandalisme i violència en l'esport, que en el punt 8 de la part A demana als estats membres del Parlament Europeu que, en estreta col·laboració amb el Consell d'Europa i amb l'objectiu de posar en pràctica les propostes ja presentades per la Conferència de Ministres Europeus i del Consell d'Europa:

- a) es reconegui l'educació física com assignatura de la mateixa categoria que les altres i, en aquest sentit, no s'estalviï ni quantitativament ni qualitativa.
- b) es doni especial atenció a la formació de reciclatge dels professors d'esport a la part dedicada a saber fomentar una mentalitat esportiva.

c) s'organitzin campanyes generals sobre el "joc net" a les escoles, clubs esportius i federacions esportives; la Federació mundial de l'esport escolar hauria de tenir aquí un paper important.

d) es fomenti l'associació de joves a clubs esportius organitzats i s'atorguin facilitats als clubs esportius perquè acullin i orientin els joves "difícils".

e) es facin més instal·lacions esportives per al públic majoritari, creant-se la infraestructura necessària.

Propostes que, bàsicament, coincideixen amb les recomanacions de caràcter formatiu que planteja el Dictamen de la Comissió Especial del Senat Espanyol, quan considera que les mesures més eficaces a mig termini són les que tendeixen a crear un major nivell cívic i una educació ètica i esportiva en la societat espanyola, reafirmant la necessitat que l'Educació Física sigui una matèria educativa obligatòria i gaudeixi del mateix nivell i reconeixement curricular que qualsevol altra assignatura o aprenentatge.

Malgrat tot això, cal preguntar-se si Espanya, estat membre del Parlament Europeu, està duent a terme aquestes indicacions. Si ens fixem en l'Educació Física, en el reciclatge dels professors, en l'organització de campanyes àmplies contra la violència i a favor del joc net, en el foment de l'associació de joves i en la creació de més instal·lacions, evidentment no és així. Per aquest motiu és precís que es comenci de manera decidida el desenvolupament d'aquests punts; s'ha de començar a prendre mesures d'una vegada per totes, ja que és molt i molt important el que hi ha "en joc"

En els mitjans de comunicació i informació

La televisió, la ràdio i la premsa escrita han d'assumir la part de responsabilitat que és de la seva competència en aquest tema. A través d'ells, principalment de la televisió, degut a la capacitat d'arribar a la major part de la població, hauria d'haver-hi una denúncia de conductes violentes en l'esport, però no tan sols amb el propòsit d'informar, també amb l'objectiu d'educar, realitzant programes on s'analitzi en profunditat el problema,

invitant a persones de tots els àmbits esportius i tractant el tema cara a cara. No n'hi ha prou amb informar i criticar, cal anar més enllà de la crítica fàcil a les manifestacions violentes en l'esport, ja que no impedirà que aquestes es continuïn produint; sí, en canvi, les pot evitar una pedagogia esportiva ben orientada, una ben programada educació físico-esportiva de tota la població, un periodisme esportiu més professionalitzat i responsable, unes normes i regles esportives estrictes i ben aplicades i, com no, la sanció exemplificadora i justa als transgressors d'aquestes normes i regles (García Ferrando, 1985).

Els mitjans de comunicació i informació, per tant, han de canviar en alguns casos la seva orientació, procurant, per exemple, ressaltar les conductes que destaquin per la seva humanitat i valor educatiu -que tan poc es veuen i es notifiquen, potser perquè, desgraciadament, quasi no es donen-, i destacar-les sempre per damunt de les violentes; intentant, també, encara que sembli no tenir importància, suavitzar el vocabulari esportiu, ple de frases i paraules que s'apropen a la violència i que, a vegades, en són el detonant. En altres casos, s'han d'afegir idees noves, programes o articles diferents, que tinguin com a objectiu prioritari la lluita contra la violència que pateix l'esport.

Es precis, per tant, mobilitzar al màxim els mitjans de comunicació i informació, que poden col·laborar de manera indispensable a erradicar la violència en l'esport.

En cada persona a nivell individual i col·lectiu

"La solució al fenomen de la violència en l'esport suposa l'acceptació de responsabilitats compartides i de compromisos mutus de tots. Si el coneixement del problema requereix un enfocament interdisciplinari, la resposta adequada ha de ser també fruit de la coordinació i de l'esforç conjunt". (Dictamen de la Comissió Especial del Senat que investiga la violència en l'esport, 1990).

Si els dos punts anteriors es posen en funcionament, és més fàcil aconseguir el tercer, doncs aquest consisteix a una educació que es relaciona amb

cada persona considerada a nivell individual i a nivell col·lectiu. No s'ha d'oblidar que en part és responsabilitat de tots el fet que hi hagin conductes violentes.

Hi ha qui participa activament en la violència, quan s'intervé físicament en els esdeveniments; hi ha qui hi participa passivament, quan comprova que s'estan produint i l'observa com a espectacle, o se n'allunya sense fer res per evitar-la. Si sempre que algú realitzés una acció violenta en l'esport, des de l'esportista a l'espectador, la persona del costat li regrimés l'acció, exigint-li un comportament més humà, les coses canviarien moltíssim. Desgraciadament, en lloc d'això, encara s'incita més, recolzant l'acció violenta o contestant-la amb una altra.

En aquest sentit, no és del tot veritat el que s'affirma a vegades dient que la violència és organitzada, ja que moltes vegades les accions violentes són individuals i les que provoquen les majors desgràcies. Una altra cosa són les organitzacions d'"ultres" i altres "colles" de violents, que han de rebre un tractament especial. Si ens fixem amb deteniment, però, no són els causants de tot.

Es tracta, per tant, de reeducar l'agressivitat humana, des de cada un de nosaltres, com a única solució possible als problemes de la violència en la Història de la Humanitat (García Ferrando, 1985).

"L'agressivitat és cosubstancial a l'activitat esportiva, per ser senzillament un component bàsic de la condició humana. Però l'agressivitat esportiva no té perquè convertir-se en comportament obertament violent si s'interioritzen les normes que regulen el joc esportiu i, sobretot, si es manté el més present possible la idea de joc."

Es tracta de canalitzar, sublimar, ritualitzar o reorientar l'impuls agressiu, en cada un dels components de l'esport, però fent desaparèixer, d'una vegada per totes, la violència.

El conjunt de la solució que presento en aquest treball es veu recolzat per la filosofia que es desprèn del punt 5 de l'article 3 del Conveni Europeu sobre la violència en l'esport, que, en rela-

ció a les mesures a prendre per totes les parts implicades, senyala el següent:

"Les parts adoptaran les mesures adequades en els aspectes social i educatiu, tenint en ment la importància potencial dels mitjans de comunicació social, per impedir la violència en l'esport o amb ocasió de manifestacions esportives, promovent sobretot l'ideal esportiu mitjançant campanyes d'educació i d'altres tipus, sostenint la idea del "joc net", especialment entre els joves, per afavorir el respecte mutu a la vegada entre els espectadors i entre els esportistes i estímulant també una participació activa més important en l'esport."

Què es fa a Espanya?

Les accions que s'han desenvolupat des que a Espanya va entrar en vigor el Conveni Europeu sobre la violència en l'esport, promogudes des del Consell Superior d'Esports, es poden resumir en:

- creació d'una comissió de caràcter institucional, per tractar les mesures que es poden aplicar a Espanya en relació amb l'article que apareix en el Conveni Europeu.
- anunciar la necessitat de modificar els reglaments sancionadors per part de les federacions per a aquells que fessin actes de violència, incloent les declaracions de molts dels directius. Si aquest punt s'hagués portat a terme, aquest any, molts jugadors, entrenadors i directius haurien estat severament sancionats, i no ha estat així; per ser més exactes, les federacions ni tan sols van contestar al Consell Superior d'Esports.
- posar en vigor circulars de la Direcció General de la Policia sobre actuacions concretes d'aquesta en terrenys esportius.
- reunions periòdiques de la Comissió per valorar quina era l'aplicació dels acords assolits i proposant mesures de futur. Reunions en què moltes vegades es constata que els acords no eren portats a terme.
- realitzar campanyes en col·legis sobre el "fair play" i sobre els actes de violència esportiva. Campanya

que, no només no va ser feta en tots els col·legis, sinó que no va ser suficientment difosa, quan és, segons el meu parer, el principal aspecte a desenvolupar.

És suficient per solucionar aquest greu problema?

Conclusió

"Si la principal contribució humana de l'esport està en la seva manca de gravetat, el camí cap a un esport depurat és que aquest deixi de ser massa seriós, perdi solemnitat, es sacudeixi els instints de tragèdia social que està adquirint. L'esport està cridat a ser una reposició de vida social. Perdria la seva principal energia si no fos capaç de rebutjar la contaminació que està cridat a depurar.

Si en efecte no en fos capaç, aquesta adulteració de l'esport podria ser símptoma de profunda decadència, no sols de l'esport, sinó de la civilització". (Cagigal, 1981).

Com a conclusió, tots, absolutament tots, ens hauríem d'implicar en la solució del problema. Si no volem veure l'esport convertit en allò que s'ha criticat tant de la Roma antiga, si volem allunyar el nostre esport de qualsevol similitud amb el circ dels gladiadors, és necessari que posem els mitjans per evitar-ho i que facilitem al màxim l'única solució vàlida: l'educació. I si volem que aquests mitjans siguin eficaços i que la solució es dugui a terme, tots hem de participar: polítics, docents, directius, entrenadors, esportistes, periodistes, públic. Tots som responsables i crec que entre tots serem capaços de posar fi a la violència injustificada que pateix el nostre esport.

Eliminant els aspectes negatius de la pràctica esportiva i el seu espectacle, enaltint els aspectes positius i portant l'esport pels seus límits raonables, mantenint-lo com a forma de progrés i benestar social. I, potser, l'única via sigui entendre'l una altra vegada com a joc, tornar al joc per tornar a la pràctica esportiva amb comportament de persones equilibrades, tornar al joc per tornar a l'esport amb plantejaments educatius.

BIBLIOGRAFIA

CAGIGAL, J.M., *Deporte y agresión*. Planeta, Barcelona, 1976.
CAGIGAL, J.M., *¡Oh Deporte! (Anatomía de un gigante)*. Miñón, Valladolid, 1981.
GARCÍA FERRANDO, M., "Para una sociología del conflicto en el deporte", *Agresión y violencia en el deporte. Un enfoque interdisciplinario*. Mto. de Cultura, IDEFD, Madrid, 1985.
LORENZ, K., *Sobre la agresión: el pretendido mal*. Siglo XXI, Madrid, 1980.

LÜSCHEN, G. i WEIS, K., *Sociología del deporte*. Miñón, Valladolid, 1979.
PALACIOS, J., "La violencia en el deporte", *Guadalajara 2000*, 24-XI-1987 i 1-XII-1987.
PALACIOS, J., "La educación como solución", *Guadalajara 2000*, 15-III-1988.
PARLEBAS, P., *Elementos de Sociología del Deporte*. U.I.D.A., Málaga, 1988.

DOCUMENTS CONSULTATS

BUTLLETÍ OFICIAL DE LES CORTS GENERALS - SENAT (1987):
"Conveni Europeu sobre la violència i irrupcions d'espectadors amb motiu de manifestacions esportives i especialment de partits de futbol". 17 de març de 1987. Núm. 51 (a). Sèrie II: Textos legislatius. III Legislatura.
BUTLLETÍ OFICIAL DE LES CORTS GENERALS - SENAT (1990):
"Dictamen de la Comissió Especial d'Investigació de la violència en els espectacles esportius, amb especial referència al futbol". 2 de març de 1990. Núm. 25. Sèrie I: Butlletí General. IV Legislatura.
DIARI DE SESSIONS DEL SENAT - COMISSIÓ ESPECIAL

D'INVESTIGACIÓ DE LA VIOLÈNCIA EN ELS ESPECTACLES ESPORTIUS, AMB ESPECIAL REFERÈNCIA AL FUTBOL: "Compareixences de dirigents i directius esportius i esportistes". 26 de setembre, 17 d'octubre, 27 d'octubre, 31 d'octubre, 7 de novembre, 11 de novembre, 18 de novembre, 21 de novembre i 28 de novembre de 1988. Núms. 120, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 132 i 135.
DOCUMENTS DE SESSIÓ DEL PARLAMENT EUROPEU 519876: "Sobre vandalisme i violència en l'esport". 12 de novembre de 1987.
Diari ABC.
Diari El País.
Diari La Voz de Galicia.